

ISSN 2623-6575

UDK 63

GLASILO FUTURE

PUBLIKACIJA FUTURE - STRUČNO-ZNANSTVENA UDRUGA ZA PROMICANJE ODRŽIVOG RAZVOJA, KULTURE I MEĐUNARODNE SURADNJE, ŠIBENIK

VOLUMEN 8 BROJ 4

PROSINAC 2025.

Glasilo Future

Stručno-znanstveni časopis

Nakladnik:

FUTURA

Sjedište udruge: Šibenik

Adresa uredništva:

Bana Josipa Jelačića 13 a, 22000 Šibenik, Hrvatska / Croatia

☎ / 📠: +385 (0) 022 218 133

✉: urednistvo@gazette-future.eu / editors@gazette-future.eu

🌐: www.gazette-future.eu

Uredivački odbor / Editorial Board:
Izv. prof. dr. sc. Boris Dorbić – glavni i odgovorni urednik / *Editor-in-Chief*Emilija Friganović, dipl. ing. preh. teh., univ. mag. nutr., v. pred. – zamjenica g. i o. urednika / *Deputy Editor-in-Chief*Ančica Sečan, mag. act. soc. – tehnička urednica / *Technical Editor*

Prof. dr. sc. Željko Španjol – član

Mr. sc. Milivoj Blažević – član

Vesna Štibrčić, dipl. ing. preh. teh. – članica

Antonia Dorbić, mag. art. – članica

Gostujuća urednica / *Guest editor* / (2025) 7(1) – Izv. prof. dr. sc. Sanja Radman
Međunarodno uredništvo / International Editorial Board:

Dr. sc. Gean Pablo S. Aguiar – Savezna republika Brazil (Universidade Federal de Santa Catarina)

Prof. dr. sc. Kiril Bahcevandziev – Portugalska Republika (Instituto Politécnico de Coimbra)

Prof. dr. sc. Martin Bobinac – Republika Srbija (Šumarski fakultet Beograd)

Prof. dr. sc. Zvezda Bogevska – Republika Sjeverna Makedonija (Fakultet za zemjodjelski nauki i hrana Skopje)

Dr. sc. Bogdan Cvjetković, prof. emeritus – Republika Hrvatska (Agronomski fakultet Zagreb)

Prof. dr. sc. Margarita Davitkovska – Republika Sjeverna Makedonija (Fakultet za zemjodjelski nauki i hrana Skopje)

Prof. dr. sc. Dubravka Dujmović Purgar – Republika Hrvatska (Agronomski fakultet Zagreb)

Prof. dr. sc. Josipa Giljanović – Republika Hrvatska (Kemijsko-tehnološki fakultet u Splitu)

Prof. dr. sc. Semina Hadžiabulić – Bosna i Hercegovina (Agromediteranski fakultet Mostar)

Prof. dr. sc. Péter Honfi – Mađarska (Faculty of Horticultural Science Budapest)

Prof. dr. sc. Mladen Ivčić – Bosna i Hercegovina (Univerzitet PIM)

Doc. dr. sc. Anna Jakubczak – Republika Poljska (Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy)

Dr. sc. Željko Jurjević – Sjedinjene Američke Države (EMSL Analytical, Inc., North Cinnaminson, New Jersey)

Prof. dr. sc. Mariia Kalista – Ukrajina (National Museum of Natural History of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv)

Dr. sc. Tajana Krička, prof. emeritus – Republika Hrvatska (Agronomski fakultet Zagreb)

Prof. dr. sc. Dejan Kojić – Bosna i Hercegovina (Univerzitet PIM)

Slobodan Kulić, mag. iur. – Helenska Republika (Federation Panhellenique del' Omithologie)

Prof. dr. sc. Branka Ljevnaić-Mašić – Republika Srbija (Poljoprivredni fakultet Univerziteta u Novom Sadu)

Prof. dr. sc. Zvonimir Marijanović – Republika Hrvatska (Kemijsko-tehnološki fakultet u Splitu)

Semir Maslo, prof. – Kraljevina Švedska (Primary School, Lundäkerskolan, Gislaved)

Prof. dr. sc. Ana Matin – Republika Hrvatska (Agronomski fakultet Zagreb)

Prof. dr. sc. Elizabeta Miskoska-Milevska – Republika Sjeverna Makedonija (Fakultet za zemjodjelski nauki i hrana)

Prof. dr. sc. Bosiljka Mustač – Republika Hrvatska (Sveučilište u Zadru)

Prof. dr. sc. Ayşe Nilgün Atay – Republika Turska (Mehmet Akif Ersoy University – Burdur, Food Agriculture and Livestock School)

Doc. dr. sc. Andrea Paut- Republika Hrvatska (Kemijsko-tehnološki fakultet u Splitu)

Doc. dr. sc. Nibir Pratim Choudhury – Republika Indija (The Assam Royal Global University, Guwahati, Assam)

Prof. dr. sc. Tatjana Prebeg – Republika Hrvatska (Agronomski fakultet Zagreb)

Prof. dr. sc. Bojan Simovski – Republika Sjeverna Makedonija (Fakultet za šumarski nauki, pejzažna arhitektura i ekoinženering „Hans Em“ Skopje)

Prof. dr. sc. Davor Skejić – Republika Hrvatska (Građevinski fakultet Zagreb)

Prof. dr. sc. Azra Skender – Bosna i Hercegovina (Biotehnički fakultet Univerziteta u Bihaću)

Akademik prof. dr. sc. Mirko Smoljić, prof. struč. stud. – Republika Hrvatska (Sveučilište Sjever, Varaždin/Koprivnica, Odjel ekonomije)

Prof. dr. sc. Nina Šajna – Republika Slovenija (Fakulteta za naravoslovje in matematiko)

Doc. dr. sc. Mladenka Šarolić, prof. struč. stud. – Republika Hrvatska (Kemijsko-tehnološki fakultet u Splitu)

Prof. dr. sc. Andrej Šušek – Republika Slovenija (Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Maribor)

Prof. dr. sc. Elma Temim – Bosna i Hercegovina (Agromediteranski fakultet Mostar)

Doc. dr. sc. Merima Toromanović – Bosna i Hercegovina (Biotehnički fakultet Univerziteta u Bihaću)

Prof. dr. sc. Marko Turk – Republika Hrvatska (Visoka poslovna škola PAR)

Prof. dr. sc. Ivana Vitasović Kosić – Republika Hrvatska (Agronomski fakultet Zagreb)

Doc. dr. sc. Bojana Voučko – Republika Hrvatska (Prehrambeno-biotehnoški fakultet Zagreb)

Prof. dr. sc. Ana Vujošević – Republika Srbija (Poljoprivredni fakultet Beograd)

Sandra Vuković, mag. ing. – Republika Srbija (Poljoprivredni fakultet Beograd)

Prof. dr. sc. Vesna Židovec – Republika Hrvatska (Agronomski fakultet Zagreb)

Prof. dr. sc. Denisa Žujo Zekić – Bosna i Hercegovina (Nastavnički fakultet Mostar)

Grafička priprema: Ančica Sečan, mag. act. soc.

Objavljeno: 30. prosinca 2025. godine.

Časopis izlazi u elektroničkom izdanju dva puta godišnje, krajem lipnja i prosinca, a predviđena su i dva specijalna izdanja tijekom godine iz biotehničkog područja.

Časopis je besplatan. Rukopisi i recenzije se ne vraćaju i ne honoriraju.

Autori/ce su u potpunosti odgovorni/e za sadržaj, kontakt podatke i točnost engleskog jezika.

Umnožavanje (reproduciranje), stavljanje u promet (distribuiranje), priopćavanje javnosti, stavljanje na raspolaganje javnosti odnosno prerada u bilo kojem obliku nije dopuštena bez pismenog dopuštenja Nakladnika.

Sadržaj objavljen u Glasilu Future može se slobodno koristiti u osobne i obrazovne svrhe uz obvezno navođenje izvora.

Časopis je indeksiran u CAB Abstract (CAB International).

Riječ gostujuće urednice

Poštovani čitatelji Glasila Future,

Iznimno mi je zadovoljstvo predstaviti Vam ovo posebno izdanje časopisa „Glasilo Future“ koji donosi znanstvene i stručne radove na temu ljekovitog i samoniklog bilja te povrća, kao i njihove uloge u prehrani, zdravlju i održivom razvoju. Posebna vrijednost ovog broja ogleda se u interdisciplinarnom pristupu koji povezuje poljoprivredu, prehranu, okoliš i tradicionalna znanja, naglašavajući njihovu važnost u kontekstu suvremenih izazova.

Rad autorice Šukalić i suradnika koji se bavi procjenom potencijalnog nekarcinogenog rizika unosa teških metala putem konzumacije blitve (*Beta vulgaris* subsp. *cicla*) na području Mostara donosi značajan doprinos razumijevanju sigurnosti hrane i javnog zdravlja. Rezultati ukazuju na to da su koncentracije ispitivanih metala unutar zakonski dopuštenih granica, no ističu i potrebu za kontinuiranim praćenjem, osobito kada je riječ o osjetljivim skupinama poput djece.

Utjecaj dopunskog osvjetljenja na razvoj presadnica rajčice u zaštićenom prostoru prikazan je u radu (Bogevska et al.) koji naglašava važnost svjetlosti kao ključnog čimbenika u formiranju kvalitetnog sadnog materijala. Rezultati istraživanja jasno ukazuju na prednosti LED rasvjete u odnosu na druge izvore svjetla, čime se otvara prostor za daljnja istraživanja i unapređenje tehnologija kontroliranog uzgoja.

Istraživanje o utjecaju hidrolata aromatičnog bilja na klijavost sjemenki višegodišnjeg ljulja (Franin et al.) ističe potencijal hidrolata kao ekološki prihvatljivih bioherbicida. Dobiveni rezultati ukazuju na mogućnost njihove primjene u integriranoj i ekološkoj poljoprivredi, čime se doprinosi smanjenju uporabe sintetskih sredstava i zaštiti okoliša.

Inventarizacija samoniklog bilja na području Dube Pelješke (Dujmović Purgar et al.) donosi sveobuhvatan pregled flore ovog mediteranskog područja, s posebnim naglaskom na uporabnu vrijednost biljnih svojti. Analiza prehrambenih, ljekovitih, začinskih i drugih korisnih vrsta, kao i identifikacija endemičnih, ugroženih i invazivnih biljaka, predstavlja vrijedan temelj za očuvanje bioraznolikosti i održivo upravljanje lokalnim ekosustavima.

Etnobotaničko istraživanje provedeno u ruralnoj okolici Senja (Šimunović i Vitasović-Kosić) pruža vrijedan uvid u bogatstvo tradicionalnog znanja o korištenju ljekovitog i aromatičnog te drugog samoniklog bilja. Dokumentiranjem uporabe 93 biljne svojte i 6 vrsta gljiva, rad naglašava važnost prijenosa znanja između generacija te njegov potencijal u očuvanju kulturne baštine, razvoju održivog ruralnog turizma i lokalnih proizvoda.

Završno, rad autorice Židovec i suradnika, posvećen ljekovitim svojstvima i uporabi mirisave ljubice (*Viola odorata* L.) prikazuje ovu biljku kao iznimno vrijednu samoniklu vrstu bogate povijesti primjene u prehrani i narodnoj medicini. Pregled njene morfologije, fitokemijskog sastava i širokog spektra primjene dodatno potvrđuje njezin značaj u suvremenom i tradicionalnom kontekstu.

Vjerujem da će ovaj broj Glasila Future potaknuti daljnja istraživanja, razmjenu znanja i interdisciplinarni dijalog te biti koristan i inspirativan kako znanstvenicima i stručnjacima, tako i široj čitateljskoj publici.

Želim Vam ugodno i poticajno čitanje.

izv. prof. dr. sc. Sanja Radman

Glasilo Future

Stručno-znanstveni časopis

FUTURA – stručno-znanstvena udruga za promicanje održivog razvoja, kulture i međunarodne suradnje, Bana Josipa Jelačića 13 a,
22000 Šibenik, Hrvatska

(2025) 8(4) 01–105

SADRŽAJ:

	Str.
<i>Izvorni znanstveni rad (original scientific paper)</i>	
<i>Aida Šukalić, Jelena Kuzman Katica, Svetlana Hadžić, Alma Mičijević, Dženita Alibegić, Sanela Nazdrajić</i> Assessment of Potential Non-Carcinogenic Risk from Heavy Metal Intake through Swiss chard (<i>Beta vulgaris</i> subsp. <i>cicla</i>) Consumption in the Mostar Region	01–13
<i>Zvezda Bogevska, A. Simonovski, Gordana Popsimonova, Rukie Agić, Margarita Davitkovska, B. Dorbić</i> Influence of artificial light on tomato seedling development in the protected environment.....	14–25
<i>K. Franin, Matea Miočić, Branka Maričić</i> Utjecaj hidrolata aromatičnog bilja na klijavost sjemenki višegodišnjeg ljuļa (<i>Lolium perenne</i> L.) The effect of aromatic plant hydrosols on the germination of Perennial Ryegrass (<i>Lolium perenne</i> L.) Seeds	26–36
<i>Dubravka Dujmović Purgar, S. Bogdanović, Martina Grdiša, Vesna Židovec, G. Slavić, M. Kušen</i> Inventarizacija i uporabna vrijednost samoniklog bilja na području Dube Pelješke Inventory and use value of wild plants in Duba Pelješka	37–65
<i>Ana Maria Šimunović, Ivana Vitasović-Kosić</i> Etnobotaničko istraživanje korištenja ljekovitog, aromatičnog i drugog bilja u ruralnoj okolini Senja (Hrvatska) Ethnobotanical research on the use of medicinal, aromatic and other plants in the rural surroundings of Senj (Croatia)	66–93
<i>Stručni rad (professional paper)</i>	
<i>Vesna Židovec, A. Vokurka, Dubravka Dujmović Purgar, M. Kušen</i> Ljekovita svojstva i uporaba mirisave ljubice (<i>Viola odorata</i> L.) Sweet violet (<i>Viola odorata</i> L.) medicinal properties and uses	94–103
<i>Upute autorima (instructions to authors)</i>	104–105

**Etnobotaničko istraživanje korištenja ljekovitog, aromatičnog i drugog bilja u ruralnoj
okolici Senja (Hrvatska)**

**Ethnobotanical research on the use of medicinal, aromatic and other plants in the rural
surroundings of Senj (Croatia)**

Ana Maria Šimunović^{1,2}, Ivana Vitasović-Kosić^{1*}

izvorni znanstveni rad (original scientific paper)

doi: 10.32779/gf.8.4.5

*Citiranje/Citation*³

Sažetak

Samonikle biljke su stoljećima imale ključnu ulogu u liječenju i prehrani ljudi, te različitim gospodarskim djelatnostima. Razvojem moderne medicine i suvremenog načina života tradicionalna medicinska i prehrambena uporaba mnogih vrsta postupno je zaboravljena. Cilj ovog rada bio je dokumentirati znanje lokalnog stanovništva na području ruralne okolice Senja o upotrebi većinom samoniklih biljaka za hranu, lijek i druge gospodarske djelatnosti. Inventarizirano je 93 biljne svojte i 6 vrsta gljiva, uključujući njihove lokalne nazive i način primjene. Analiza pokazuje da se inventarizirane vrste najčešće koriste u medicinske svrhe te kao kuhana jela, sirovo povrće ili voće. Najčešće spominjane vrste jesu *Salvia officinalis* L., *Asparagus acutifolius* L. i *Urtica dioica* L. Rezultati su pokazali da više od 70 % ispitanika navodi korištenje medicinskih čajeva od *Satureja montana* L., *Achillea millefolium* L., *Prunus mahaleb* L. i *Crataegus monogyna* Jacq. Sirupi protiv kašlja rade se najčešće od *Laurus nobilis* L. i *Plantago lanceolata* L., ali i od *Glechoma hederacea* L. što je u drugim dijelovima Hrvatske zaboravljena upotreba. U prošlosti se koristio čaj *Arctostaphylos uva ursi* L. (osjetljiva vrsta, VU) kod raznih urinarnih problema, a korijen natopljen u rakiji ugrožene (EN) biljke *Gentiana lutea* ssp. *symphyandra* za jačanje srca. Zanimljivo je da se *Chenopodium album* L. na ovom području još uvijek koristi. Poznata je priprema raznih vrsta „čušpajza“ (variva) najčešće od *Brassica oleracea* L. ssp. *capitata* (L.) Duchesne s kuhanim krumpirom. *Cannabis sativa* L. se spominje u

¹ Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet, Zavod za poljoprivrednu botaniku, Svetošimunska cesta 25, 10000 Zagreb, Republika Hrvatska

* E-mail: ivitasovic@agr.hr (dopisna autorica)

² Ms studentica studija Agroekologije

³ Šimunović, A. M., Vitasović-Kosić, I. (2025). Etnobotaničko istraživanje korištenja ljekovitog, aromatičnog i drugog bilja u ruralnoj okolici Senja (Hrvatska). *Glasilo Future*, 8(4), 66–93. / Šimunović, A. M., Vitasović-Kosić, I. (2025). Ethnobotanical research on the use of medicinal, aromatic and other plants in the rural surroundings of Senj (Croatia). *Glasilo Future*, 8(4), 66–93.

proizvodnji tkanina i tepiha, za „čišćenje“ prostora od „zlih duhova“ nekada se kadilo s listom *Salvia officinalis*. Rezultati potvrđuju važnost prijenosa znanja između generacija, čime se osigurava očuvanje znanja i daljnja valorizacija etnobotaničke baštine Senja i njegove okolice. Dobiveni podaci mogu se iskoristiti u razvoju održivog ruralnog turizma, lokalnih biljnih proizvoda te očuvanju i unapređenju tradicionalnih praksi.

Ključne riječi: narodna medicina, hrana, Ličko-senjska županija, tradicionalna upotreba.

Abstract

Wild plants have played a key role in human nutrition and treatment for centuries, as well as in various economic activities. With the development of modern medicine and modern lifestyles, the traditional medical and nutritional use of many species has gradually been forgotten. The aim of this paper was to document the knowledge of the local population in the rural area of Senj about the use of mostly wild plants for food, medicine, and other economic activities. Ninety-three plant taxa and six species of mushrooms were inventoried, including their local names and methods of use. The analysis shows that the inventoried species are most often used for medicinal purposes and as cooked dishes, raw vegetables, or fruits. The most frequently mentioned are *Salvia officinalis* L., *Asparagus acutifolius* L., and *Urtica dioica* L.. More than 70% of respondents reported using medicinal teas from *Satureja montana* L., *Achillea millefolium* L., *Prunus mahaleb* L., and *Crataegus monogyna* Jacq. Cough syrups are most often made from *Laurus nobilis* L. and *Plantago lanceolata* L., as well as from *Glechoma hederacea* L., which is a forgotten use in other parts of Croatia. In the past, *Arctostaphylos uva-ursi* L. tea (a vulnerable species, VU) was used for various urinary problems, and the root soaked in brandy of the endangered (EN) plant *Gentiana lutea* ssp. *symphyandra* was used to strengthen the heart. It is notable that *Chenopodium album* L. is still used in this area. The preparation of various types of "čušpajza" (stew) is known, most often from *Brassica oleracea* L. ssp. *capitata* (L.) Duchesne with boiled potatoes. *Cannabis sativa* L. is mentioned in the production of fabrics and carpets, and to "cleanse" a space from "evil spirits," incense was once burned with leaves *S. officinalis*. The results confirm the importance of passing knowledge between generations, which ensures the preservation and further valorization of the ethnobotanical heritage of Senj and its surroundings. The obtained data can be used to support the development of sustainable rural tourism, local plant-based products, and the preservation and enhancement of traditional practices.

Key words: folk medicine, food, Lika-Senj County, traditional use.

Uvod

Ljudska je vrsta od samih početaka bila usko povezana s biljkama te ovisna o biljkama za prehranu, liječenje i druge gospodarske namjene. Najčešće su kroz vlastito iskustvo morali prepoznati korisne

vrste i naučiti razlikovati one koje je trebalo izbjegavati. Posljednja dva desetljeća, unatoč značajnom znanstvenom napretku, uporaba biljaka postupno opada jer se njihova važnost u svakodnevnom životu sve manje prepoznaje (Turner et al., 2011; Łuczaj et al., 2012). Suvremeni trendovi zdrave prehrane i povratak prirodnim resursima, razni festivali samoniklog bilje i tradicionalne hrane pridonijeli su ponovnom interesu za etnobotaniku – tradicionalnu upotrebu biljaka te konzumaciju samoniklog bilja, koje je često bogatije vitaminima i mineralima te otpornije od uzgojenih vrsta (Vitasović-Kosić et al., 2021).

Na području Hrvatske je od 2013. do danas provedeno 15-tak istraživanja vezanih uz etnobotaniku i tradicionalno korištenje biljaka, izrađeni su brojni diplomski i završni radovi. Istraživana su područja Istre, Dalmacija s otocima, Dalmatinska Zagora, Hrvatsko Zagorje, Slavonija, dio Like (Dolina i Łuczaj, 2014; Dolina et al., 2016; Krželj i Vitasović-Kosić, 2018, 2020; Łuczaj et al., 2019a, 2019b, 2021, 2024; Krstin et al., 2024; Ninčević Runjić et al., 2024; Varga sur., 2019; Vitasović-Kosić et al. 2017, 2021, 2022, 2024; Žuna Pfeiffer et al., 2020).

Najbliže istraživano područje gradu Senju i njegovoj ruralnoj okolici kopnenim putem je područje Like opisano u radu Vitasović-Kosić et al. (2022) te otok Krk s „morske“ strane opisano u radu Dolina et al. (2016). Sva provedena etnobotanička istraživanja u Hrvatskoj bazirana su na istoj metodi – korištenju polustrukturiranog intervjua slučajnim izborom lokalnih ispitanika, intervjuiranih s lokalnog istraživanog područja, a u svrhu dokumentiranja upotrebe bilja u različite svrhe. Pri tome se sakupljaju primjerci biljaka herbariziraju te u većini slučajeva pohranjuju u ZAGR Herbarij Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Bogdanović et al., 2016) koji je digitaliziran te online dostupan na: <https://herbarium.agr.hr/index.html>. Navedeni etnobotanički radovi predstavljaju prvu pisanu dokumentaciju koja se do tada prenosila usmeno, s generacije na generaciju. Prema definiciji, tradicionalno se etnobotaničko znanje prenosi s koljena na koljeno stoljećima i tisućljećima, ali u novije se vrijeme često kombinira također s pisanim izvorima ili drugim medijskim izvorima, pa možemo reći da su slojevi znanja ”izmiješani“ vremenski i prostorno (Vitasović-Kosić, 2021). Etnobotaničko znanje može se smatrati dijelom lokalnog ekološkog znanja i može se, ali ne nužno, smatrati tradicionalnim (Mattalia et al., 2020) odnosno više se ne može sa sigurnošću utvrditi što je tradicionalno, pa zapravo trebamo koristiti pojam „lokalno etnobotaničko znanje“.

Područje Dalmacije i njezinog zaleđa raznovrsno je po pitanju biljnih vrsta i njihovog korištenja zbog miješanja više kultura na tom području (Łuczaj et al., 2013). Na većem području Dalmacije i dalmatinskim otocima lokalno stanovništvo i dalje sezonski koristi mnogobrojne vrste, ali ne u tolikoj količini i toliko često kao u prošlosti jer ne postoji potreba (nema gladovanja). Pored toga, s vremenom su neke biljke zaboravljene te se ne može točno znati kako su bile korištene.

Posljednjih se godina i desetljeća zaboravlja lokalno tradicionalno znanje najviše zbog promjena u načinu života, migracija, depopulacije i prelaska na „moderne način života“, bez suživota s prirodom

(Vitasović Kosić et al., 2024). Prema Łuczaj (2023) biokulturna bioraznolikost nepovratno nestaje, te je stoga glavni cilj i apsolutni prioritet etnobioloških istraživanja dokumentirati nestajuće tradicionalno znanje. Za navedeno područje raniji etnološki podaci djelomično postoje (Petranović, 1984; Rukavina, 1993; Aralica, 2000; Jurković, 2004) no nisu usko vezani uz upotrebu biljaka, no etnobotanički podaci ne postoje. Stoga je cilj ovog rada bio provesti etnobotaničko istraživanje na području ruralne okolice grada Senja, te pismeno dokumentirati podatke o lokalnoj upotrebi samoniklog i kultiviranog bilja u svakodnevnom životu lokalnog stanovništva, kako se to lokalno znanje ne bi nepovratno izgubilo.

Materijali i metode

Opis istraživanog područja

Grad Senj najveće je urbano središte na hrvatskoj obali između Rijeke i Zadra. Njegovo područje obuhvaća 76 km morske obale, a smješten je između Jadranskog mora te obronaka Kapele i Velebita, najveće hrvatske planine. Geografski položaj Senja određen je koordinatama 14° 54' 10" istočne dužine i 44° 59' 24" sjeverne širine (<https://www.senj.hr/povezanost/>). Senj je središnja točka prostora većeg od 650 km², na kojem su uz obalu podvelebitskog primorja raspoređena brojna manja mjesta – Bunica, Sveta Jelena, Sv. Juraj, Lukovo, Klada, Starigrad, Jablanac, Stinica i Prizna – dok su u planinskim predjelima Kapele i Velebita smještena naselja poput Krasna, Krivog Puta, Stolca, Crnog Kala i Vratnika. Prirodne vrijednosti ovoga područja zaštićene su u parku prirode Velebit te u najmlađem hrvatskom nacionalnom parku – Sjevernom Velebitu (<https://www.senj.hr/senjska-rivijera/>).

Raznolik reljef uvjetovao je postojanje dviju klimatskih zona: mediteranske i alpsko-dinarske, koje razdvaja upravo Velebit. Primorski pojas obilježavaju topla, suha ljeta te blage, kišovite zime, dok se u planinskoj zoni javljaju hladne zime, svježja ljeta i veća količina oborina, uključujući i snijeg. Prosječna godišnja temperatura zraka u primorskom dijelu iznosi 15,2 °C. U Senju je zabilježen apsolutni temperaturni minimum od -10,4 °C i maksimum od 37,6 °C. U planinskoj klimi najtopliji je mjesec kolovoz s prosjekom od 13,1 °C, dok veljača bilježi najniže prosječne vrijednosti od -4,2 °C. Senj i okolica godišnje imaju prosječno 2338 sunčanih sati (<https://www.poslovniturizam.com/destinacije/senj/32/polozaj-i-klima/>).

Ovo područje poznato je i po izrazitoj vjetrovitosti – riječ je o najburnijem dijelu istočnog Jadrana. Bura, koja zbog prirodnog položaja često puše snažnim intenzitetom, jedan je od najupečatljivijih meteoroloških fenomena. Zbog svoje specifičnosti bura je već dugo predmet znanstvenih istraživanja i sustavnog dokumentiranja (<https://www.senj.hr/klima/>).

Vegetacijski gledano područje okolice Senja pripada najvećim dijelom submediteranskoj zoni i mediteransko-montanom pojasu istočno- -jadranskog dijela jadranske provincije mediteranske regije, a manjim dijelom ilirskoj provinciji eurosibirske-sjeveroameričke regije. Svaki od ovih vegetacijskih

pojasa karakteriziran je na temelju njemu svojstvene klimatogene (klimazoname) šumske vegetacije, kao i na temelju sekundarne, antropogene vegetacije koja je razvijena na raznim degradiranim površinama (Horvatić et al., 1968)

Senj je u 19. stoljeću postao jedna od najvažnijih luka u Hrvatskoj za uvoz soli i izvoz žita i drva. Također je u to vrijeme Senj bio i kulturološko središte u kojem su živjeli mnogi poznati književnici (S. S. Kranjčević; V. Novak; M. Cihlar Nehajev). Izgradnjom željezničke pruge Karlovac – Rijeka, Senj gubi svoj položaj u trgovanju dobrima što negativno djeluje na gospodarstvo i trgovački značaj grada (<https://www.senj.hr/povijest-grada/>). Nakon Drugog svjetskog rata grad se postupno obnavlja te se sve više razvija na području turizma i ugostiteljstva (<https://np-sjeverni-velebit.hr/www/hr/posjeti/okolica/senj>). Ljudi u ruralnoj okolini se danas također bave poljoprivredom i stočarstvom, no u znatno manjoj mjeri nego prije.

Zbog teških uvjeta života zabilježena su dugotrajna iseljavanja stanovništva sa senjskog područja, koje je 1981. godine brojalo ispod 10.000 stanovnika (Petranović, 1984), a i danas je Ličko–senjska najmanje naseljena od svih županija u Hrvatskoj. Procjena stanovništva za sredinu 2024. godine za cijelu Ličko–senjsku županiju iznosila je 43.058 stanovnika (Državni zavod za statistiku, 2025).

Prikupljanje podataka

S ciljem očuvanja lokalnog etnobotaničkog znanja o primjeni ljekovitog, jestivog bilja, gospodarskog i ostalog bilja na području grada Senja i njegove ruralne okolice provedeno je etnobotaničko terensko intervjuiranje u razdoblju od ožujka do srpnja 2025. godine. Pri tome su zabilježeni lokalni nazivi biljaka, način upotrebe i izrade ljekovitih pripravaka te indikacije kod kojih se ti pripravci koriste u svakodnevnom životu lokalnih stanovnika. Zabilježeni su narodni običaji i nekoliko recepata vezanih uz korištenje biljaka. Sve dodatne informacije o tradicionalnome korištenju biljaka također su zabilježene.

Podatci su prikupljeni slučajnim odabirom korištenjem snowball tehnike, metodom uglavnom slobodnoga nabiranja (free-listing method). Intervjuirani su lokalni stanovnici/ispitanici rođeni i/ili odrasli na istraživanome području u dvorištima ispred svojih kuća, na poljoprivrednim površinama ili u neformalnim šetnjama u prirodi u kojima bismo ih zatekli.

Polustrukturirani intervju je proveden sa 23 osobe, starosna dob ispitanika bila je od 29 do 89 godina, a prosječna životna dob je 60 godina, dok je najveći broj ispitanika bio između 60 i 64 godine života. Intervjuirano je lokalno stanovništvo s područja grada Senja, Crnoga Kala, Krasna, Hrmatina, Stolca, Krivog Puta i Vratnika. Intervjuirano je 15 žena (65%) i 8 (35%) muškaraca. Ispitanici su većinom rođeni u ruralnoj okolini Senja, no zbog bolje mogućnosti zaposlenja radni dio života proveli su u gradu Senj ili Rijeka, te se u mirovini vratili u svoja rodna mjesta. Istraživanje je provedeno slijedeći preporuke etičkog kodeksa Američke antropološke udruge (American Anthropological Association) te

Međunarodnoga Etičkog kodeksa etnobiološkoga društva (International Society of Ethnobiology Code of Ethics, 2006.). Svi odgovori su zabilježeni te potom preneseni u Excel tablicu te kasnije obrađeni metodom deskriptivne statistike na temelju relativnih frekvencija citiranja.

Navedene biljke u intervjuima prikupljene su i determinirane pomoću standardne florističke literature (Domac 1994; Nikolić 2019, Nikolić et al. (ur.) 2025). Prema načinu primjene biljke su podijeljene u 3 skupine: hrana za ljude i životinje, ljekovite biljke za ljude i životinje te gospodarski važne vrste.

Imena biljaka slijede World Flora Online (WFO, <https://wfoplantlist.org/>), a imena gljiva slijede Mycobank Database (<http://www.mycobank.org>). Popis biljaka navedenoga u intervjuima prikazan je abecedno u Tablici 1, a na kraju popisa bilja nalazi se popis gljiva, također abecedno.

Rezultati i diskusija

U istraživanju je zabilježeno 93 biljnih svojti i 6 vrsta gljiva koje su se koristile i još se koriste na području Senja i njegove okolice (tablica 1.). Prosječan broj navoda vrsta po osobi je 34.

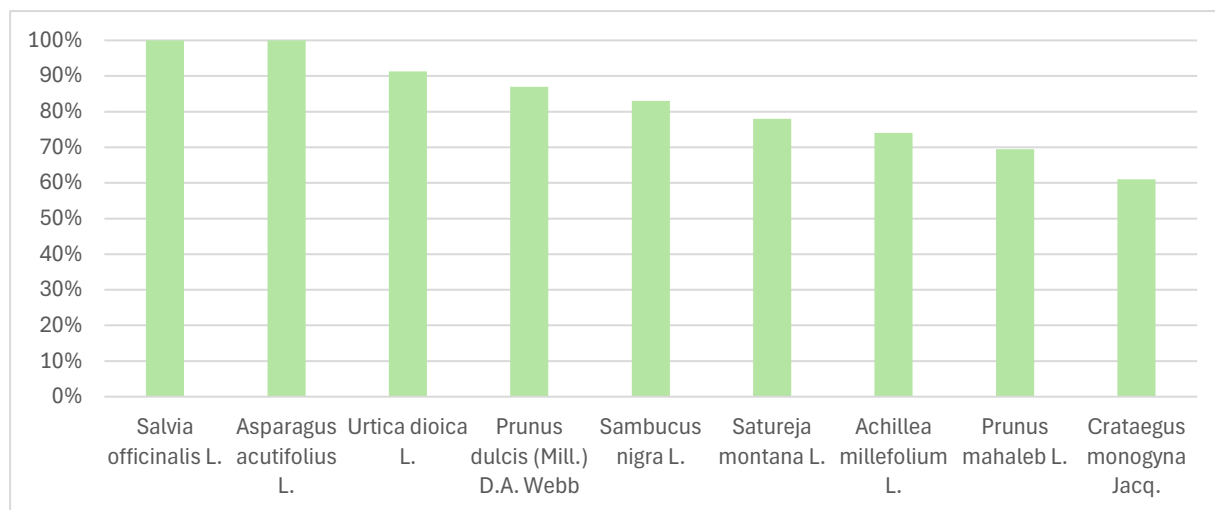
Rezultati pokazuju da se inventarizirane biljke najviše koriste kao ljekovite biljke (medicinski čajevi, sokovi, sirupi protiv kašlja, medicinske rakije i liker) i/ili pripremaju kao kuhana hrana ili sirovo povrće i voće.

Najčešće spomenute vrste u etnobotaničkom istraživanju ruralne okolice Senja jesu kadulja (*Salvia officinalis* L.) koja ima medicinsku upotrebu i šparoga (*Asparagus acutifolius* L.) jestivu i medicinsku upotrebu. Spomenute vrste navedene su u svim intervjuima (100%), slijedi kopriva (*Urtica dioica* L.) spomenuta u 21 od 23 intervjuja (91,3%) korištena najviše kao medicinski čaj. Više od 80 % ispitanika sakuplja i koristi badem (*Prunus dulcis* (Mill.) D.A. Webb) i bazgu (*Sambucus nigra* L.) kao hranu i lijek. Više od 70 % ispitanika navodi korištenje medicinskih čajeva od primorskog vriska / vrijeska (*Satureja montana* L.), stolisnika (*Achillea millefolium* L.), rašeljke (*Prunus mahaleb* L.). Glog (*Crataegus monogyna* Jacq.) 60% ispitanika koristi sušene plodove za čaj za jačanje srca (slika 1). Vidljivo je da se najčešće korištene vrste koriste većinom i prvenstveno kao ljekovite biljke, a neke imaju dvostruku namjenu kao hrana i začim, ali se zna da su ljekovite te preventivno djeluje na očuvanje zdravlja.

Zabilježene biljne vrste na području ruralne okolice Senja mogu se usporediti sa istraživanjem na području otoka Krka (Dolina et al., 2016), gdje je zabilježeno 76 vrsta koje se koriste u različite svrhe danas i u prošlosti. Drugo istraživanje u neposrednoj blizini je područje Like od Perušića, preko Gospića do Lovinca (Vitasović-Kosić et al., 2022) gdje je inventarizirano 111 korištenih biljnih vrsta.

Radi geografske i klimatske sličnosti mediteranskog područja, rezultati korištenja biljaka za područje grada Senja pokazuju veću sličnost s biljkama korištenim na otoku Krk, dok ispitanici iz unutrašnjosti i

ruralne okolice Senja (Crni kal, Krasno, Stolac) koriste biljke koje su specifične za kontinent i koje su također većinom zabilježene u istraživanju na području Like (Vitasović-Kosić et al., 2022).

Slika 1. Najčešće spomenute korištene vrste u ruralnoj okolici Senja

Figure 1. The most frequently mentioned species used in the rural surroundings of Senj

Tablica 1. Popis inventariziranih biljnih svojti i gljiva koje se koriste u ruralnoj okolici Senja

Table 1. List of inventoried plant taxa and fungi used in the rural surroundings of Senj

Redni broj	Latinski naziv	Hrvatski/lokalni naziv	Porodica	Korišten dio biljke	Upotreba	Učestalost (od uk. 23)
1.	<i>Abies alba</i> Mill.	jela	Pinaceae	mlade iglice, drvo	čaj od mladih iglica (bogat vitaminom C); šindra,	4
2.	<i>Acer platanoides</i> L.	javor	Sapindaceae	kora drveta	izgradnja drvenih predmeta	6
3.	<i>Achillea millefolium</i> L.	stolisnik; sporiš, mrmolj	Asteraceae	cvijet, herba	čaj kod menstrualnih tegoba i za jačanje želuca	17
4.	<i>Allium cepa</i> L.	luk, kapula	Amaryllidaceae	lukovica, ljuska	sirova lukovica, (u jelo, oblozi; trn u peti), ljuska za farbanje kokošjih jaja za Uskrs,	9
5.	<i>Allium fistulosum</i> L.	mladi luk, škanjola	Amaryllidaceae	lukovica, mladi listovi	sirova lukovica i listovi za jelo, snižava krvni tlak, kao tradicionalni Uskršnji doručak	8
6.	<i>Allium sativum</i> L.	češnjak, beli luk	Amaryllidaceae	lukovica	sirovi režnjevi kao začin i antiseptik, svježe narezan izravno na ranu	

Redni broj	Latinski naziv	Hrvatski/lokalni naziv	Porodica	Korišten dio biljke	Upotreba	Učestalost (od uk. 23)
7.	<i>Allium ursinum</i> L.	medvjedi luk	Amaryllidaceae	mladi listovi, lukovica	svjež na salatu, lukovica u salati, namaz sa svježim sirom	9
8.	<i>Anethum graveolens</i> L.	kopar	Apiaceae	list	začin, koristi se kod kiseljenja povrća	8
9.	<i>Arctostaphylos uva-ursi</i> (L.) Spreng. (VU)	bejavica, medvjетка	Ericaceae	list	čaj kod urinarnih problema, koristilo se u prošlosti, danas je zaštićena	5
10.	<i>Artemisia absinthium</i> L.	pelin; pelim	Asteraceae	list	čaj od lista za poticanje probave, u rakiju zajedno s drugim vrstama; čaj protiv crijevnih nametnika (konzumira se prije jela)	9
11.	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	šparoga	Asparagaceae	mladi izdanci	s kajganim (miješanim) jajima, rižoto, na salatu, sirovi izdanci kao diuretik	23
12.	<i>Avena sativa</i> L.	zob	Poaceae	pšeno	stočna hrana, dodaje se u kruh, čaj za snižavanje kolesterola, kuha se kao prilog	6
13.	<i>Beta vulgaris</i> L.	obična blitva	Amaranthaceae	list	čušpajz (uz krumpir i rastopljeni maslac)	10
14.	<i>Brassica napus</i> subsp. <i>rapifera</i> Metzg. ex Sinskaya	korabica; žuta repa	Brassicaceae	gomolj	čušpajz (uz krumpir i rastopljeni maslac)	4
15.	<i>Brassica oleracea</i> L. ssp. <i>capitata</i> (L.) Duchesne	kupus, zelje	Brassicaceae	list	čušpajz (s kuhanim krumpirom), razna jela, kod uganuća zgloba, oblozi kod modrica i oteklina od udaraca, protiv kurjeg oka	7
16.	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>acephala</i>	raštika	Brassicaceae	list	čušpajz	5
17.	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>sabauda</i>	kelj	Brassicaceae	list	čušpajz	2
18.	<i>Calendula officinalis</i> L.	neven	Asteraceae	cvat	melem i macerat protiv kožnih oboljenja	6
19.	<i>Cannabis sativa</i> L.	konoplja	Cannabaceae	stabljika	za izradu odjevnih predmeta, plahti, tepiha	2
20.	<i>Carum carvi</i> L.	kim; kimljen	Apiaceae	sjeme	čaj od sjemenki kod problema s probavom, protiv nadutosti (i za dojenčad se koristi)	6

Redni broj	Latinski naziv	Hrvatski/lokalni naziv	Porodica	Korišten dio biljke	Upotreba	Učestalost (od uk. 23)
21.	<i>Celtis australis</i> L.	koprivić	Ulmaceae	plod	sirovo, za dječje igre (gađanje plodovima)	10
22.	<i>Chelidonium majus</i> L.	rosopas	Papaveraceae	stanični sok	direktno na kožnu bradavicu	4
23.	<i>Chenopodium album</i> L.	loboda	Chenopodiaceae	list	hrana za ljude (čušpajz) i stoku	8
24.	<i>Cornus mas</i> L.	drinjula, dren; drijen	Cornaceae	plod	sirovo, džem, potiče probavu	10
25.	<i>Corylus avellana</i> L.	lješnjak; lišnjak; liska	Betulaceae	plod, grane	sirov plod, u kolačima, ograda za stoku	7
26.	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	glog	Rosaceae	plod, cvijet	čaj od svježih cvjetova, čaj od sušenih plodova za jačanje srca, dobra pčelina paša (rano cvjeta)	14
27.	<i>Crithmum maritimum</i> L.	motar	Apiaceae	list	za jelo; svježe ili ukiseljeno	11
28.	<i>Cucumis sativus</i> L.	krastavac	Cucurbitaceae	plod	svježi ili ukiseljeno, na varivo	4
29.	<i>Cucurbita pepo</i> var. <i>giromontiina</i>	tikvice	Cucurbitaceae	plod, cvijet	razna jela, cvijet se poha	4
30.	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	dunja	Rosaceae	plod, list	džem, čaj od lista protiv dijareje, rakija	4
31.	<i>Eriobotrya japonica</i>	Japanska nešpula, mušmula	Rosaceae	plod	sirovo, džem, alkoholna pića	10
32.	<i>Eruca vesicaria</i> (L.) Cav.	riga, rokulja	Brassicaceae	list	sirova salata, povoljno za smirenje želuca	10
33.	<i>Fagus sylvatica</i> L.	bukva	Fagaceae	list, drvo	hrana svinjama, nekada su djeca jela list, izrada drvenih predmeta,	7
34.	<i>Ficus carica</i> L.	smokva	Moraceae	plod, list	sirovo, džem, mliječni stanični sok od lista protiv kožnih bradavica, čaj od lista snižava šećer	12
35.	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	komorač	Apiaceae	list, plod	začin za hranu, čaj protiv nadutosti, začin u grah (povećava probavljivost)	7
36.	<i>Fragaria × ananassa</i> Duchesne	jagoda	Rosaceae	plod	sirovo voće, džem	1
37.	<i>Fragaria vesca</i> L.	divlja jagoda; šumska jagoda	Rosaceae	plod, list	zreli plod, čaj od lista bogat vitaminom C	5

Redni broj	Latinski naziv	Hrvatski/lokalni naziv	Porodica	Korišten dio biljke	Upotreba	Učestalost (od uk. 23)
38.	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	jasen	Oleaceae	drvo	izrada manjih drvenih namještaja, djeci služili listovi kao igra	7
39.	<i>Gentiana lutea</i> ssp. <i>symphyandra</i> (Murb.) Hayek (EN)	srčenic; srčanik	Gentianaceae	korijen	u rakiju, odstoji barem 2 mjeseca, za podizanje apetita i protiv želučanih problema	6
40.	<i>Glechoma hederacea</i> L.	dobričica	Lamiaceae	list	čaj protiv kašlja	3
41.	<i>Helianthus annuus</i> L.	suncokret	Asteraceae	sjemenke	sirovo se jede	2
42.	<i>Helichrysum italicum</i> (Roth.) G. Don.	smilje	Asteraceae	cvat	macerat za njegu kože, čaj za smirenje	12
43.	<i>Hordeum vulgare</i> L.	ječam	Poaceae	plod	hrana za stoku, ječmena kaša	6
44.	<i>Hypericum perforatum</i> L.	gospina trava	Hypericaceae	cvijet	uljni macerat kod rana, čaj za smirenje	12
45.	<i>Juglans regia</i> L.	orah	Juglandaceae	plod, drvo	zreli plod, za kolače, rakija, dobro za poticanje rasta kose (u maslinovo ulju dodati zelenu jezgru (supke))	8
46.	<i>Juniperus communis</i> L.	borovica	Cupressaceae	plod	začin za hranu, rakija, sok za poboljšanje krvne slike	7
47.	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Šmrika, kleka	Cupressaceae	plod	rakija, čaj za gubljenje masnoće	7
48.	<i>Lactuca sativa</i> L.	zelena salata	Asteraceae	list	sirova hrana	9
49.	<i>Laurus nobilis</i> L.	lovor	Lauraceae	list	začin za hranu, sirup protiv kašlja	12
50.	<i>Lavandula angustifolia</i> L.	lavanda	Lamiaceae	zelen	začin za hranu, med od lavande, čaj protiv glavobolje, repelent protiv moljaca i komaraca	12
51.	<i>Malus domestica</i> Brokh.	jabuka	Rosaceae	plod	zreli plod, rakija, jabučni ocat, kompost	11
52.	<i>Malus sylvestris</i> Mill.	jabuka divljaka	Rosaceae	plod	zreli plod, kompost	6
53.	<i>Malva sylvestris</i> L.	sljez	Malvaceae	korijen, cvijet, mladi listovi	čaj za iskašljavanje, čušpajz od mladih listova	7
54.	<i>Morus nigra</i> L.	murva; dud	Moraceae	plod, list	zreli plod, džem, čaj od listova za snižavanje šećera, sok od ploda za jačanje krvi	11
55.	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	grah	Fabaceae	sjemenka, sušena	kuhani grah za salatu, varivo, čaj od sušene mahune (perikarp)djeluje	11

Redni broj	Latinski naziv	Hrvatski/lokalni naziv	Porodica	Korišten dio biljke	Upotreba	Učestalost (od uk. 23)
				mahuna (perikarp)	hipoglikemijski (snižava šećer u krvi)	
56.	<i>Pinus sylvestris</i> L.	(šumski) bor	Pinaceae	mladi izdanci	sirup protiv kašlja, smola stavljena na ranu ima antibakterijski učinak	6
57.	<i>Plantago lanceolata</i> L.	trputac, bokvica, bukvića	Plantaginaceae	list	sirup protiv kašlja, list se stavlja na ranu za bolje zarastanje	7
58.	<i>Primula veris</i> L.	jaglac	Primulaceae	list, cvijet	jeli se mladi listovi, čaj za smirenje kašlja	4
59.	<i>Prunus amygdalus</i> Batsch (syn. <i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D.A. Webb)	mendula, bajam, badem	Rosaceae	sjemenka, drvenasta „ljuska“ (egzokarp ploda)	sirovo, za kolače, čaj od „ljuske“ za urinarni trakt	20
60.	<i>Prunus amygdalus</i> Batsch (syn. <i>Prunus dulcis</i> var. <i>amara</i> (Duhamel) Buchheim)	žukulja, gorka mendula; gorki bajam	Rosaceae	sjemenka	sirovo protiv kiseline u želucu, jelo se nekad i nezrelo (oprez! Samo 1 sjemenka)	7
61.	<i>Prunus armeniaca</i> L.	armulin (marelica)	Rosaceae	plod	zreli plod, kompot, (marelica cijepljena na bijelu šljivu)	9
62.	<i>Prunus avium</i> L.	trešnja	Rosaceae	plod, peteljke	zreli plodovi se jedu, sirup i liker od ploda, čaj od peteljki, kolači i džemovi	7
63.	<i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.	cibure	Rosaceae	plod	sirovo, džem	8
64.	<i>Prunus domestica</i> L. ssp. <i>insititia</i> (L.) Bonnier et Layens	bijela šljiva	Rosaceae	plod	sirovo, džem, potiče probavu	9
65.	<i>Prunus mahaleb</i> L.	rašeljka	Rosaceae	plod	sirup za poboljšanje krvne slike, liker, kao podloga za cijepljenje trešnje	16
66.	<i>Prunus spinosa</i> L.	trnina	Rosaceae	plod	začin za hranu, proizvodnja rakije	2
67.	<i>Punica granatum</i> L.	Šipak, nar	Punicaceae	plod, kora ploda (egzokarp)	zreli plod, džem, čaj od kore kod probavnih tegoba za zaustavljanje dijareje	8
68.	<i>Pyrus communis</i> 'Tepka'	kruška tepka	Rosaceae	plod	jede se kada odstoji i počne gnjiliti, ili kuhana	8

Redni broj	Latinski naziv	Hrvatski/lokalni naziv	Porodica	Korišten dio biljke	Upotreba	Učestalost (od uk. 23)
69.	<i>Quercus petraea</i> (Matt.) Liebl.	hrast kitnjak, žir	Fagaceae	plod, kora	stočna hrana, izrada predmeta za kućanstvo, gradnja krovova i ograda	7
70.	<i>Ribes uva-crispa</i> L.	ogrozd, drunguza, ronguza	Grossulariaceae	plod	sirovo, dodatak u džemove, kod problema s probavom – otvara probavu	5
71.	<i>Rosa canina</i> L.	divlji šipak; pasja ruža	Rosaceae	plod	čaj za imunitet, džem, bere se nakon prvog mraza	10
72.	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	ružmarin; ruzmarin	Lamiaceae	list	začin, za med (s drugim medonosnim vrstama)	11
73.	<i>Rubus fruticosus</i> L.	kupine	Rosaceae	plod, list	sirovo, džem, čaj od lista protiv dijareje kod beba, liker	8
74.	<i>Rubus idaeus</i> L.	malina	Rosaceae	plod	sirovo, džem	8
75.	<i>Salvia officinalis</i> L.	kadulja; žalfija	Lamiaceae	list, cvijet	čaj za grgljanje, med od kadulje, sirup od cvijeta, nekad se kadilo kao „čišćenje“ prostora od „zlih duhova“	23
76.	<i>Sambucus nigra</i> L.	bazga	Adoxaceae	cvat, plod	sirop od cvata, pohaju se cvatovi, džem od boba, vino od boba	19
77.	<i>Satureja montana</i> L.	primorski vrisak, vriesak	Lamiaceae	nadzemni dio	začin, med, čaj kod bolesti dišnih puteva	18
78.	<i>Sempervivum tectorum</i> L.	čuvarkuća	Crassulaceae	stanični sok lista	protiv bolova u uhu (1 kap!)	3
79.	<i>Silene latifolia</i> Poir.	ušac, ušca	Caryophyllaceae	mлади listovi	sirova salata pomiješana s drugim vrstama, kuhano za varivo	7
80.	<i>Solanum tuberosum</i> L.	krumpir	Solanaceae	gomolj	hrana, kod sniženja temperature stavlja se sirovo na stopala	10
81.	<i>Sorbus aria</i> (L.) Crantz	merala	Rosaceae	plod	sirovo	6
82.	<i>Sorbus domestica</i> L.	oskoruša	Rosaceae	plod	sirovo, džem, kompot, pospješuje probavu – učinkovito protiv zatvora	11
83.	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	obična mišjakinja	Caryophyllaceae	list	sirovo na salatu (pomaže kod podizanja apetita)	4

Redni broj	Latinski naziv	Hrvatski/lokalni naziv	Porodica	Korišten dio biljke	Upotreba	Učestalost (od uk. 23)
84.	<i>Symphytum officinale</i> L.	gavez	Boraginaceae	korijen	u svinjskoj masti za masiranje kod reume, za brže zacjeljivanje rana	7
85.	<i>Taraxacum officinale</i> F.H. Wigg.	maslačak	Asteraceae	list, cvat, korijen	sirova salata, stočna hrana, maslačkov „med“, čaj od korijena kao diuretik	7
86.	<i>Teucrium montanum</i> L.	trava iva	Lamiaceae	nadzemni dio	čaj za jačanje imuniteta, za ublažavanje depresije, protiv upala, stavlja se u rakiju	3
87.	<i>Thymus sepyllum</i> L.	majčina dušica	Lamiaceae	cvijet	začin, čaj za podizanje imuniteta	8
88.	<i>Tilia cordata</i> Mill.	malolisna lipa	Tiliaceae	cvijet, drvo	čaj smiruje i potiče znojenje te snižava temperaturu, izrada instrumenata i manjih drvenih predmeta	7
89.	<i>Trifolium pratense</i> L.	crvena djetelina	Fabaceae	nadzemni dio	stočna hrana, tinktura protiv simptoma menopauze	6
90.	<i>Triticum aestivum</i> L.	pšenica	Poaceae	plod	brašno, stočna hrana	6
91.	<i>Tussilago farfara</i> L.	repušina; proljetni podbjel	Asteraceae	list	stočna hrana, nekad se kiselilo kao zimnica, meso stoke koja se hranila repušinom kvalitetnije	7
92.	<i>Urtica dioica</i> L.	kopriva	Urticaceae	list	čušpajz uz krumpir i rastopljeni maslac, čaj, listovi namočeni u vodi kao ekološki insekticid, sok od koprive poboljšava krvnu sliku	21
93.	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.	žižula	Rhamnaceae	plod	zreli plod se jede za poticanje probave	10
Gljive (<i>Fungi</i>)						
94.	<i>Agaricus silvicola</i> (Vittad.) Peck	pečurka	Agaricaceae	nadzemni dio gljive	dinstano s kajganom (mučkana jaja)	4
95.	<i>Boletus edulis</i> Bull.	(pravi) vrganj	Boletaceae	nadzemni dio	kiseli se, za umak uz tjesteninu, rižoto, juha	5
96.	<i>Cantharellus cibarius</i> Fr.	lisičarka	Cantharellaceae	nadzemni dio	umak, rižoto	4
97.	<i>Fomes fomentarius</i> (L.) Fr.	guba	Polyporaceae	zapaljena gljiva	pčelari zapale i koriste za smirivanje pčela	2
98.	<i>Macrolepiota procera</i> (Scop.) Singer	sunčanica	Agaricaceae	klobuk	umak uz tjesteninu od sunčanica, pohane	5

Redni broj	Latinski naziv	Hrvatski/lokalni naziv	Porodica	Korišten dio biljke	Upotreba	Učestalost (od uk. 23)
99.	<i>Pleurotus ostreatus</i> (Jacq.) P. Kumm.	bukovača	Pleuraceae	nadzemni dio	umak od bukovača uz tjesteninu, rižoto, dinstano s jajima	3

Ljekovite biljke za ljude i životinje

Na području ruralne okolice Senja ljekovite biljke se još uvijek puno koriste, najviše u obliku medicinskog čaja u preventivne svrhe, za sprečavanje bolesti ili za brže ozdravljenje i/ili olakšavanje simptoma bolesti kao što su probavne tegobe ili bolesti dišnih puteva.

Za bolesti dišnih puteva koristi se kadulja (*Salvia officinalis* L.) spomenuta je u 100% intervjuja, čaj od listova kadulje koristi se kod upale desni za dezinfekciju usne šupljine i protiv grlobolje. Pije se u malim količinama više puta dnevno, a kod grlobolje se samo grglja.

Primorski vrijesak, lokalno vrisak (*Satureja montana* L.) priprema se u obliku čaja i pije za ozdravljenje kod problema dišnih organa te je također na Senjskom području poznat kao medonosna vrsta od kojeg pčele rade „med od vrisaka“.

Čaj od cvijeta lipe (*Tilia cordata* Mill.) koristi se za smirenje i kod prehlade i gripe, izaziva znojenje što bolesniku pomaže brže spustiti povišenu tjelesnu temperaturu.

Majčina dušica (*Thymus serpyllum* L.) koristi se u obliku čaja za liječenje bronhitisa. Sušeni listovi majčine dušice preliju se vrućom vodom te ostave 10-15 minuta. Konzumira se nekoliko puta dnevno, po nekoliko gutljaja.

Od pelina, lokalno pelima (*Artemisia absinthium* L.) radi se čaj za liječenje probavnih tegoba, ali se koristio i kod problema vezanih uz astmu i dišne puteve.

Za zaustavljanje dijareje koristi se čaj lista dunje (*Cydonia oblonga* Mill.) i kora ploda šipka ili nara (*Punica granatum* L.) koja dodatno pomaže kod probavnih tegoba (tablica 1).

Koromač (*Foeniculum vulgare* Mill.) u obliku čaja koristi protiv nadutosti, posebno kod dojenčadi i male djece, dodaje se jednako kao i lovor (*Laurus nobilis* L.) u jela s grahom kako bi se izbjegla nadutost. Također se kim (*Carum carvi* L.) koristio kao čaj protiv nadutosti te za liječenje bolova u trbuhu.

Plod divlje ruže (*Rosa canina* L.) najbogatiji je vitaminom C kada u kasnu jesen nakon prvog mraza. Tada se plodovi sakupljaju i od njih se radi čaj za jačanje imuniteta.

Listovi koprive (*Urtica dioica* L.) bogati su željezom, a sok od koprive poboljšava krvnu sliku.

Također zabilježeno je korištenje srčanika (*Gentiana lutea* ssp. *symphyandra*) kod kojega se korijen koristi za podizanje apetita i u liječenju probavnih tegoba, danas se ne smije sakupljati jer je ugrožena vrsta (EN - endangered) prema IUCN-u.

U prošlosti su ljudi sakupljali bejavicu odnosno medvjtku (*Arctostaphylos uva ursi* L.) (slika 2) i radili čaj koji je izvrstan diuretik i koristio se kod raznih urinarnih problema. Biljka se sakupljala u ruralnom dijelu Senja jer u samom Senju ne raste. Danas se više ne sakuplja jer je zaštićena vrsta, osjetljiva (VU – vulnerable) prema IUCN-u.

Gospina trava (*Hypericum perforatum* L.) se kao čaj pije za smirenje, a cvijet gospine trave u maslinovom ulju se koristi za liječenje kožnih oboljenja.

Čaj od plodova gloga (*Crataegus monogyna* L.) pije se za snižavanje visokog tlaka i za jačanje srca (slika 3). Sirup od plodova rašeljke (*Prunus mahaleb* L.) primjenjuje se za jačanje krvi, spravlja se na način da se zreli plodovi rašeljke procijede kroz gazu, stave u lonac i kuhaju. Zatim se po potrebi dodaje šećer i sve zajedno kuha dok se ne dobije željena gustoća.

Slika 2. Sušeni listovi bejavice (*Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng.) za čaj (foto: Šimunović, 2025)

Figure 2. Dried bearberry leaves (*Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng.) for tea (photo: Šimunović, 2025)

Slika 3. Sušeni plod gloga (*Crataegus monogyna* Jacq.) za čaj (foto: Šimunović, 2025)

Figure 3. Dried hawthorn fruit (*Crataegus monogyna* Jacq.) for tea (photo: Šimunović, 2025)

Trava iva (*Teucrium montanum* L.) se na istraživanom području koristi kao čaj od listova za jačanje imuniteta, za ublažavanje depresije, protiv upala, stavlja se u rakiju. U narodu je poznata uzrečica: „Trava iva - od mrtva (čovjek) pravi živa!“ što govori o njezinoj univerzalnoj primjeni protiv svake bolesti. Primjenjuje se za liječenje bolesti probavnog i dišnog sustava, a djelotvorna je i kod želučanih smetnji, bolesti jetre i žučnog sustava te hemoroida. Primjenjuje se kao pomoć kod dijabetesa, reume,

stresa i depresije, a može se koristiti i u obliku kupke ili balzama za kožne probleme (Vitasović-Kosić et al., 2021).

I kultivirane vrste su se koristile kao lijek: češnjak, lokalno beli luk (*Allium sativum* L.) i kupus (*Brassica oleracea* L. ssp. *capitata* (L.) Duchesne) osim u prehrani, vrste su se koristile i kod nekih bolesti. Beli luk koristio se kod rana jer se smatra prirodnim antibiotikom i za snižavanje krvnog tlaka. Kupus se koristio kod uganuća zglobova u obliku obloga, i za smanjenje modrica.

Crveni luk, lokalno kapula (*Allium cepa* L.) koristila se za liječenje „trna“ u peti odnosno koštanog zadebljanja na dnu pete na način da se luk stavi u gazu i pričvrsti na petu, kako bi se što bolje osiguralo mjesto osoba obuče čarapu. Sušena mahuna (perikarp) graha (*Phaseolus vulgaris* L.) lokalnog naziva „kumušina“ koristila se za snižavanje šećera u krvi.

Sirupi protiv kašlja rade se najčešće od lovora (*Laurus nobilis* L.) i uskolisnog trputca (*Plantago lanceolata* L.) (slika 4). Priprema sirupa od trputca podrazumijeva slaganje usitnjenih listova trputca u staklenu teglu i preko njih red šećera, ponovno red usitnjenih listova trputca, šećer itd. Postupak se ponavlja dok se ne ispuni teglica. To je zatim potrebno staviti u tlo na minimalno 2-3 tjedna, idealno šest mjeseci. Nakon godinu dana dobije se sirup koji se zatim pije kako bi se osoba riješila kašlja. Sirup protiv kašlja od lovora priprema se na sljedeći način: na 12 listova lovora stavi se 12 žlica šećera te zalije sa 500 ml vode. Također, lovor se može kuhati i sa (crvenim) lukom (*Allium cepa* L.) u malo vode. Nakon što voda prokuha procijedi se i u njega doda med za bolji okus.

Ispitanici na području Senja također pripremaju sirup od borovih iglica (*Pinus sylvestris* L.). U proljeće se beru mlade iglice bora i stavljaju se u staklenu teglicu te prekriju šećerom, zaklope i ostavljaju na suncu 30 dana, za usporedbu; na području Like sirup borovih iglica koristio se za istu namjenu kao u Senju (Vitasović-Kosić et al., 2022), dok na području Krka (Dolina et al., 2016) korištenje borovih iglica u spomenute svrhe nije zabilježeno.

Zanimljiva zabilježena ljekovita upotreba koja u ruralnoj okolini Senja još nije zaboravljena je korištenje dobričice (*Glechoma hederacea* L.). Biljka se u prošlosti koristila za tretiranje kašlja, a nekad se koristila kao gorka tvar u proizvodnji piva prije popularizacije hmelja. Danas je njezina ljekovita primjena pala u zaborav, no jestivi su mladi listovi. Mogu se koristiti svježe pripremljene u salatama, kuhati kao špinat i spremati kao čaj. Sadrže tanine (7 %), saponine, oko 25-65 mg % vitamina C, oko 10 mg % karotina. Starije i sirove listove dobričice potrebno je koristiti s oprezom, jer nisu sasvim neotrovni (Grlić, 1990). Čaj i tinkture su se ponekad koristili u kućnoj medicini za liječenje upala očiju, ublažavanje plućnih bolesti, bolesti crijeva i žučnog mjehura (Vitasović-Kosić et al., 2021).

Kod kožnih oboljenja koriste se gavez (*Symphytum officinale* L.) (slika 5) u svinjskoj masti za masiranje kod reume i za brže zacjeljivanje rana te neven (*Calendula officinalis* L.) izrađuje se melem i macerat protiv kožnih oboljenja.

Slika 4. Sirup protiv kašlja od uskolisnog trputca (*Plantago lanceolata* L.) (foto: Šimunović, 2025)

Figure 4. Cough syrup from narrow-leaved plantain (*Plantago lanceolata* L.) (photo: Šimunović, 2025)

Slika 5. Mast gaveza (*Symphytum officinale* L.) protiv kožnih oboljenja (foto: Šimunović, 2025)

Figure 5. Comfrey ointment (*Symphytum officinale* L.) against skin diseases (photo: Šimunović, 2025)

Usporedbom ljekovitih vrsti zabilježenih na sva tri usporedna područja Senja, Krka, Gospića i njegove okolice) jesu stolisnik (*Achillea millefolium* L.) i pelin (*Artemisia absinthium* L.), dok se dobrica (*Glechoma hederacea*) i lavanda (*Lavandula angustifolia* L.) navode samo u Senju (tablica 2.).

Tablica 2. Usporedba ljekovitih vrsta koje se koriste na području Senja, Krka, Gospića i njegove okolice

Table 2. Comparison of medicinal species used in the areas of Senj, Krk, Gospić and their surroundings

Vrsta	Senj	Krk (Dolina et al., 2016)	Gospić i okolica (Vitasović Kosić et al., 2022)
<i>Abies alba</i> L.	+	-	+
<i>Achillea millefolium</i> L.	+	+	+
<i>Allium cepa</i> L.	+	-	+
<i>Artemisia absinthium</i> L.	+	+	+
<i>Calendula officinalis</i> L.	+	-	+
<i>Carum carvi</i> L.	+	-	+
<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	+	+	+
<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	+	+	-
<i>Gentiana lutea</i> ssp. <i>symphyandra</i>	+	-	+
<i>Glechoma hederacea</i> L.	+	-	-
<i>Hypericum perforatum</i> L.	+	+	+

Vrsta	Senj	Krk (Dolina et al., 2016)	Gospić i okolica (Vitasović Kosić et al., 2022)
<i>Juniperus communis</i> L.	+	-	+
<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	+	+	-
<i>Laurus nobilis</i> L.	+	+	-
<i>Lavandula angustifolia</i> L.	+	-	-
<i>Malva sylvestris</i> L.	+	+	-
<i>Plantago lanceolata</i> L.	+	+	+
<i>Rosa canina</i> L.	+	+	-
<i>Salvia officinalis</i> L.	+	+	+
<i>Satureja montana</i> L.	+	-	+
<i>Symphytum officinale</i> L.	+	-	+

Biljke korištene kao hrana za ljude i životinje

Sve intervjuirane osobe na području ruralne okolice Senja navode šparogu (*Asparagus acutifolius* L.) kao ljekovitu biljku koja se najviše priprema kao kajgana (s mućkanim jajima) (slika 6), također se izdanci jedu i sirovi radi njihovog dijuretskog učinka.

Slika 6. Kajgana (miješana) jaja s šparogama (*Asparagus acutifolius* L.) (foto: Šimunović, 2025)

Figure 6. Scrambled eggs with asparagus (*Asparagus acutifolius* L.) (photo: Šimunović, 2025)

Slika 7. Plod mendule, badema (*Prunus dulcis* (Mill.) D.A. Webb) (foto: Šimunović, 2025)

Figure 7. Almond fruit (*Prunus dulcis* (Mill.) D.A. Webb) (photo: Šimunović, 2025)

Lovor (*Laurus nobilis* L.) i ružmarin (*Rosmarinus officinalis* L.) najčešće su korišteni začini. Lovorov list se koristi u jelima kako bi dao bolji okus, ali i radi bolje probavljivosti dodaje se grahu što je općepoznato. Također se pravi sirup protiv kašlja kuhanjem lista lovora, šećera i vode, dok se ne reducira.

Najčešće spominjani sirovi plodovi u prehrani su plod murve (*Morus nigra* L.), badema ili lokalno mendule (*Prunus dulcis* (Mill.) D.A. Webb) i žižule (*Ziziphus jujuba* (L.) Mill.). Neki ispitanici također su jeli plod koprivića (*Celtis australis* L.). Plodovi murve jedu se sirovi ili se od njih radi sirup (slično kao sirup bazginih cvjetova).

Badem ili mendula (*Prunus dulcis*) (slika 7) je u Senju izuzetno cjenjena zbog svoje otpornosti, jede se sirovi plod mendule, ali se pravi i tradicionalna „mendulača“, kolač sličan orahnjači.

Zabilježeno je i korištenje gorkog badema, žukulje (*Prunus dulcis* var. *amara* (Duhamel) Buchheim) čiji sirovi plod, ponekad i nezreo, lokalno stanovništvo koristi protiv kiseline u želucu. Pri tome naglašavaju da znaju da je korištenje opasno i da se smije konzumirati samo jedna do dvije sjemenke.

Naime, u gorkom se bademu nalazi vrlo toksična tvar - cijanovodična kiselina, a već manje količine mogu biti vrlo toksične za razne organe i sustave ljudskog organizma. Zabranjuje se svaki pokušaj da se koristi oralnim putem. U vanjskoj upotrebi, gorki badem pripremljen u obliku vrućih obloga i kupki, ublažuje bol, naročito migrenu, bolove bubrega i jetre, reumu i žgaravicu (Maretić, 1986).

Na istraživanom području puno se uzgajaju povrtne kulture kao kupus, mahunarke i krumpir. Krumpir je pogotovo važan jer dobro uspijeva na višim nadmorskim visinama i čini vjerojatno najvažniju poljoprivrednu kulturu u tom kraju. Vjerojatno je u okolici Senja uveden u drugoj polovici 18. stoljeću, posredstvom habsburških vojnih vlasti pri uređivanju Vojne krajine (Aralica, 2000).

Poznata je priprema raznih vrsta „čušpajza“ (variva). Najpoznatiji je čušpajz od zelja (*Brassica oleracea* L. ssp. *capitata* (L.) Duchesne) s kuhanim krumpirom. Čušpajz se priprema na način da se ubrani listovi skuhamo, iscijede i pomiješaju zajedno sa kuhanim krumpirom i začine rastopljenim maslacem (slika 8).

„Čušpajz“ se u ruralnoj okolini Senja spravlja i od blitve (*Beta vulgaris* L.), korabice (*Brassica napus* subsp. *rapifera* Metzg. ex Sinskaya), raštike (*Brassica oleracea* var. *acephala*), kelja (*Brassica oleracea* var. *sabauda*), koprive (*Urtica dioica* L.), također zabilježeno je korištenje lobode (*Chenopodium album* L.) i sljeza (*Malva sylvestris* L.) za čušpajz. List crnog sljeza (*Malva sylvestris* L.) redovito je sastojak „divljeg zelja“ ili mišancije (variva) koje se priprema i na području Dalmacije (Łuczaj et al., 2013).

Slika 8. Čušpajz od zelja (kupusa) s kuhanim krumpirom (foto: Šimunović, 2025)

Figure 8. Cabbage stew with boiled potatoes (photo: Šimunović, 2025)

Zbog dugih i oštih zima, istaknuta namirnica u prehrani lokalnog stanovništva okolice Senja je kiseli kupus. Čvrstoća kupusa postizala bi se dodacima kao što su ren (hren), „zrnje“ (pšeno) nekuhanoga kukuruza (također za žutu boju) te papar u zrnu. Osim zelja, u prehrani se koristilo povrće blitva i repa, koje se također kiselo, zatim divlja kopriva, kopar i divlji radić od kojih su se pripremala variva – „čušpajzi“, te mrkva (merlin), peršin, cikla i drugo. Kazivači posebno ističu važnost graha u prehrani te vlastiti uzgoj mahunarki (Jurković, 2004).

Zanimljivo je da je korištenje lobode (*Chenopodium album* L.) koja je nutritivno vrlo vrijedna vrsta u mnogim istraživanim područjima Hrvatske zaboravljena, no još se koristi na području Senja (ovo istraživanje), Krka (Dolina et al., 2016), Gospića i njegove okolice (Vitasović Kosić et al., 2022).

Zanimljiva je upotreba proljetnog podbjela, lokalno repušina (*Tussilago farfara* L.), čiji su se listovi nekad kiseli za zimnicu. Iako se danas više ne prakticira, ova upotreba ostala je u sjećanju lokalnih stanovnika istraživanog područja, a u drugim dijelovima Hrvatske nije zabilježena. Prema Vitasović-Kosić et al. (2021) podbjel je tradicionalna ljekovita biljka koja pomaže uglavnom kod kašlja (lat. tussil = kašalj), mladi listovi i suhi cvatovi mogu se koristiti u malim količinama kao sirup ili čaj za respiratorne tegobe, prehlade i gripu, ili kao mast za kožne bolesti giht i reumu. Prema Pliniju Starijem znamo da se u svrhu liječenja bronhitisa, promuklosti i astme preporučalo i pušenje listova podbjela, a pušenje je i danas negdje poznato kao zamjena za duhan (Grlić, 1990).

Voće koje se redovito jede sirovo su cibure (*Prunus cerasifera* Ehrh.), kupine (*Rubus plicatus* Weihe et Nees), divlje jagode (*Fragaria vesca* L.), maline (*Rubus idaeus* L.), merala (*Sorbus aria* (L.) Crantz), smokva (*Ficus carica* L.), kruška sorte tepka (*Pyrus communis* 'Tepka'), koje se jede tek kada je „gnjila“ tako da čuvala u sijenu na tavanu dok ne dozori, divljake jabuke (*Malus sylvestris* L.) specifične po svom „ljutome“ okusu i ogrozd, lokalno ronguza (*Ribes uva-crispa* L.) od koje se radio džem. Također, ronguza otvara probavu pa se koristila protiv zatvora probave, no danas se jako rijetko koristi i gotovo je zaboravljeno voće u cijeloj mediteranskoj Hrvatskoj, zabilježeno je njezino korištenje u Slavoniji (Vitasović-Kosić et al., 2024).

Najpopularnije voće koje se prerađuje u džem ili marmeladu su najčešće plodovi drinjule (*Cornus mas* L.), bazge (*Sambucus nigra* L.), dunje (*Cydonia oblonga* L.) i divlje ruže odnosno šipka (*Rosa canina* L.).

Medicinske rakije i likeri se najčešće spravljaју od drinjule (*Cornus mas* L.), borovice (*Juniperus communis* L.), dunje (*Cydonia oblonga* L.) i mušmule (*Eriobotrya japonica* (Thunb.) Lindl.). Zabilježeno je kako ispitanici rade vino od plodova bazge (*Sambucus nigra* L.) na način da se zrele bobice (2,5 kilograma) uberu i kuhaju u 5 litara vode, nakon što voda proključa iscijedi se dobiveni sok u koji se dodaje 3 litre crnog vina i 1 kilogram šećera. Sve se ponovno prokuha i nakon što se ohladi, sprema u adekvatne staklene boce.

Korištenje dunje (*Cydonia oblonga* L.) zabilježeno je na području Senja i Like, a korištenje šparoge (*Asparagus acutifolius* L.) na području Senja i Krka (tablica 3).

Tablica 3. Usporedba biljnih vrsta koje se koriste u prehrani na području Senja, Krka, Gospića i njegove okolice

Table 3. Comparison of plant species used as food in the areas of Senj, Krk, Gospić and their surroundings

Vrsta	Senj	Krk (Dolina et al., 2016)	Gospić i okolica (Vitasović Kosić et al., 2022)
<i>Asparagus acutifolius</i> L.	+	+	-
<i>Chenopodium album</i> L.	+	+	+
<i>Cornus mas</i> L.	+	+	+
<i>Crithmum maritimum</i> L.	+	+	-
<i>Cydonia oblonga</i> L.	+	-	+
<i>Fragaria vesca</i> L.	+	+	+
<i>Juglans regia</i> L.	+	+	+
<i>Laurus nobilis</i> L.	+	+	-
<i>Malus domestica</i> Brokh.	+	-	+

Vrsta	Senj	Krk (Dolina et al., 2016)	Gospić i okolica (Vitasović Kosić et al., 2022)
<i>Ribes uva-crispa</i> L.	+	-	+
<i>Rubus idaeus</i> L.	+	-	+
<i>Sambucus nigra</i> L.	+	+	+
<i>Sorbus aria</i> (L.) Crantz	+	-	+
<i>Sorbus domestica</i> L.	+	+	+
<i>Taraxacum officinale</i> F.H. Wigg.	+	+	+
<i>Thymus sepryllum</i> L.	+	+	+
<i>Urtica dioica</i> L.	+	-	+

Promatrajući kategoriju hrana za ljude zabilježeno je više sličnosti između prostora Senja i Like (Vitasović-Kosić et al., 2022), nego Senja i Krka (Dolina et al., 2016), što ne čudi jer je utjecaj klimatskih uvjeta te posljedično rasta određenih biljaka u ruralnoj okolini Senja bliža i sličnija kontinentalnom području nego mediteranskom.

Biljke korištene kao hrana za životinje

U ruralnom području Senja nekad se puno uzgajala stoka; ovce, koze, perad i nešto manje svinje (Rukavina, 1993). Gdje je tlo bilo povoljno ljudi su primarno uzgajali kulture za prehranu stoke; pšenicu (*Triticum aestivum* L.), zob (*Avena sativa* L.), ječam (*Hordeum vulgare* L.) i crvenu djetelinu (*Trifolium pratense* L.) (Aralica, 2000). Radi siromašnog tla i teških materijalnih uvjeta, ljudima je najjednostavnije i najisplativije bilo koristiti samonikle biljke u prehrani stoke (Aralica, 2000).

Ispitanici navode proljetni podbjel, lokalno repušina (*Tussilago farfara* L.) koje se osim za ljude koristila i u prehrani svinja, a meso svinja koje su se njome hranile bilo je izuzetno kvalitetno i nije bilo jako masno. Loboda (*Chenopodium album* L.) se u nekim dijelovima okolice Senja koristila u ljudskoj prehrani i prehrani stoke, a u nekim dijelovima se uništavala jer se smatrala korovom, dok je na području Zagorja loboda bila jedna od glavnih namirnica za prehranu stoke (Vitasović Kosić i Blagec, 2025).

Gospodarski važne biljne vrste

U ruralnom dijelu okolice Senja ispitanici su koristili konoplju (*Cannabis sativa* L.) za tkanje razne odjeće, tepiha i plahti na tkalačkom stanu zvanom „tara“.

Zabilježeno je kako se drvo lijeske, lokalno liska (*Corylus avellana* L.) koristilo za izgradnju ograde za stoku. Drvo javora (*Acer pseudoplatanus* L.) koristilo se u izgradnji drvenarije. Od jele (*Abies alba* L.) se pravila šindra (krovni pokrov od drvenih daščica) na starim kućama. Djeca su se na tom području

igrala s listovima jasena (*Fraxinus excelsior* L.) i gađala se plodovima koprivića (*Celtis australis* L.). Lipa (*Tilia cordata* L.) za izradu instrumenata i manjih drvenih predmeta.

Jedini zabilježeni i korišteni bioinsekticid je kopriva (*Urtica dioica* L.), pravi se tako da se listovi koprive potope u vodi u kojoj se ostave nekoliko tjedana na otvorenom da maceriraju, zatim se tom otopinom prskaju biljke protiv nametnika (npr. lisne uši). Na području Like (Vitasović-Kosić et al., 2022) i Krka (Dolina et al., 2016) nije zabilježeno korištenje koprive protiv biljnih nametnika.

Nekada se u kući kadilo s listom kadulje (*Salvia officinalis* L.), zapalila se grančica s listovima kao „čišćenje“ prostora od „zlih duhova“ danas se to više ne prakticira, ali je ostalo u sjećanju lokalnog stanovništva.

Gljive

U ruralnoj okolini Senja zabilježeno je korištenje 6 vrsta gljiva (tablica 1) iako je zbog prisutnosti mješovitih listopadnih šuma u području stvarni broj jestivih vrsta gljiva puno veći. Gljive koje se najčešće koriste za jelo na istraživanom području jesu: sunčanica (*Macrolepiota procera* (Scop.) Singer), vrganj (*Boletus edulis* Bull.) i lisičarka (*Cantharellus cibarius* Fr.). Sunčanica se najčešće poha, dok se od vrganja najčešće priprema krem juha, rižoto ili se kisele, a lisičarka se pripremaju kao umak s vrhnjem i kao rižoto.

Za usporedbu u Lici (Vitasović-Kosić et al., 2022), kao i na hrvatskoj obali u prehrani ljudi koristi se malo vrsta gljiva, npr. u intervjuima na Krku i u Poljicima prosječno se navode manje od jedne vrste gljiva po intervjuu (Dolina et al., 2016). Ukupno je u Lici zabilježeno korištenje 5 vrsta, na otoku Krk šest vrsta, a u Poljicima četiri vrste jestivih gljiva. U tom smislu, područje ruralne okolice Senja je slično gore navedenim obalnim područjima i Lici.

Zaključak

Tradicionalno korištenje biljaka na području ruralne okolice Senja predstavlja vrijedan dio lokalne kulturne i prirodne baštine. Kroz minula stoljeća stanovnici ruralne okolice Senja razvili su bogato znanje o primjeni ljekovitih, aromatičnih i korisnih biljaka za prehranu koje rastu u njihovom neposrednom okruženju. Zahvaljujući prijenosu znanja između starijih generacija koje su sačuvale tradicionalne prakse korištenja samoniklog bilja i mlađih naraštaja koji pokazuju interes za etnobotaničku baštinu, danas još uvijek raspoložemo vrijednim informacijama koje su ovim radom po prvi puta pismeno dokumentirane te trajno sačuvane od gubitka, čime je omogućeno daljnjeg prenošenje znanja na buduće generacije.

Napomena

Rad se temelji na rezultatima završnog rada studentice Sveučilišta u Zagrebu Agronomskog fakulteta, Ana Marie Šimunović, bacc. ing. agr. (vidi literaturu). Zahvaljujemo svim ispitanicima što su s nama podijelili svoja znanja i na taj ih način očuvali od zaborava.

Literatura

Agronomski fakultet, Herbarium. (n.d.). *Herbarium*. <https://herbarium.agr.hr/index.html> (pristupljeno 30.09.2025).

American Anthropological Association. AAA Statement on Ethics. <https://americananthro.org/about/anthropological-ethics/> (pristupljeno 17.04.2025).

Aralica, V. (2000). Gospodarstvo primorskih Bunjevaca. *Senjski zbornik-prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, 27(1), 227-234.

Bogdanović, S., Britvec, M., Ljubičić, I., Dujmović Purgar, D., Vitasović Kosić, I. (2016). Herbarium ZAGR of the Faculty of Agriculture (Zagreb, Croatia). *Agriculturae Conspectus Scientificus*, 81(1), 1 – 5.

Dolina, K., Jug-Dujaković, M., Luczaj, L., Vitasović-Kosić, I. (2016). A century of changes in wild food plant use in coastal Croatia: the example of Krk and Poljica. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, 85(3), 1-22. DOI:10.5586/asbp.3508

Dolina, K., Łuczaj, Ł. (2014). Wild food plants used on the Dubrovnik coast (south-eastern Croatia). *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, 83(3), 175-181. DOI:10.5586/asbp.2014.029

Državni zavod za statistiku. (2025). STAN-2025-3-1: Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2024. Državni zavod za statistiku (<https://podaci.dzs.hr/media/1zwitu5b/stan-2025-3-1-procjena-stanovni%C5%A1tva-republike-hrvatske-u-2024.pdf>) (pristupljeno 30.11.2025).

Grad Senj. (n.d.). *Klima*. <https://www.senj.hr/klima/> senj.hr (pristupljeno 30.09.2025).

Grad Senj. (n.d.). *Povezanost i položaj*. <https://www.senj.hr/povezanost/> senj.hr (pristupljeno 30.09.2025).

Grad Senj. (n.d.). *Povijest grada*. <https://www.senj.hr/povijest-grada/> senj.hr (pristupljeno 30.09.2025).

Grad Senj. (n.d.). *Senjska rivijera*. <https://www.senj.hr/senjska-rivijera/> senj.hr (pristupljeno 30.09.2025).

Grić, Lj. (1990). *Enciklopedija samoniklog jestivog bilja*, Zagreb: August Cesarec.

Horvatić, S., Ilijanić, L., Marković-Gospodarić, L. (1968): Biljni pokrov okoline Senja. *Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, 3(1), 298-323.

International Society of Ethnobiology Code of Ethics (2006). (with 2008 additions). International Society of Ethnobiology, https://www.ethnobiology.net/wp-content/uploads/ISE-COE_Eng_rev_24Nov08.pdf (pristupljeno 30.09.2025).

Jurković, J. (2004). Tradicijska prehrana kao prilog poznavanju primorsko-bunjevačkog identiteta. *Senjski zbornik-prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, 31(1), 189-212.

Krstin, L., Katanić, Z., Benčić, K., Lončar, L., Žuna Pfeiffer, T. (2024). Ethnobotanical Survey of Culturally Important Plants and Mushrooms in North-Western Part of Croatia. *Plants*, 13(11), 1566. DOI: 10.3390/plants13111566.

Krželj, M., Vitasović-Kosić, I. (2020). Etnobotanička primjena samoniklog bilja: hrana i lijek za ljude i životinje na području općine Šestanovac (Dalmatinska Zagora, Hrvatska). *Krmiva : Časopis o hranidbi životinja, proizvodnji i tehnologiji krme*, 62, 3–13.

Łuczaj, Ł. (2023). Descriptive ethnobotanical studies are needed for the rescue operation of documenting traditional knowledge. *J. Ethnobiol. Ethnomedicine* 19, 37. DOI: 10.1186/s13002-023-00604-5

Łuczaj, Ł., Fressel, N., Perković, S. (2013). Wild food plants used in the villages of the Lake Vrana Nature Park (northern Dalmatia, Croatia). *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, 82(4).

Łuczaj, Ł., Jug-Dujaković, M., Dolina, K., Jeričević, M., Vitasović-Kosić, I. (2019a). The ethnobotany and biogeography of wild vegetables in the Adriatic islands. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* 15(1), 18. DOI: 10.1186/s13002-019-0297-0.

Łuczaj, Ł., Jug-Dujaković, M., Dolina, K., Jeričević, M., Vitasović-Kosić, I. (2019b). Plants in alcoholic beverages on the Croatian islands, with special reference to rakija travarica. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 15(1), 51. DOI: 10.1186/s13002-019-0332-1.

Łuczaj, Ł., Jug-Dujaković, M., Dolina, K., Jeričević, M., Vitasović-Kosić, I. (2021). Insular pharmacopoeias: Ethnobotanical characteristics of medicinal plants used on the Adriatic islands. *Frontiers in pharmacology*, 12, 623070. DOI: 10.3389/fphar.2021.623070.

Łuczaj, Ł., Jug-Dujaković, M., Dolina, K., Jeričević, M., Vitasović-Kosić, I. (2024). Ethnobotany of the ritual plants of the Adriatic islands (Croatia) associated with the Roman-Catholic ceremonial year. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, 93(180804), 1-16. DOI: 10.5586/asbp/180804.

Łuczaj, Ł., Pieroni, A., Tardío, J., Pardo-de-Santayana, M., Sõukand, R., Svanberg, I., Kalle, R. (2012): Wild food plant use in 21st century Europe: the disappearance of old traditions and the search for new cuisines involving wild edibles. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, 81(4), 359 – 370.

Mattalia, G., Stryamets, N., Pieroni, A., Sõukand R. (2020). Knowledge transmission patterns at the border: ethnobotany of Hutsuls living in the Carpathian Mountains of Bukovina (SW Ukraine and NE Romania). *Journal of ethnobiology and ethnomedicine*, 16, 1, 1–40.

Maretić, Z. (1986). *Naše otrovne životinje i bilje*, Zagreb: Stvarnost.

Mycobank Database, <http://www.mycobank.org> (pristupljeno 30.09.2025).

Nacionalni park Sjeverni Velebit. (n.d.). *Senj – okolica*. <https://np-sjeverni-velebit.hr/www/hr/posjeti/okolica/senj> (pristupljeno 30.09.2025).

Domac, R. (1994). *Flora Hrvatske: priručnik za određivanje biljaka*. Zagreb: Školska knjiga.

Nikolić, T. (2019). *Flora Croatica 4, Vaskularna flora Republike Hrvatske*. Zagreb: Alfa d.d.

Nikolić T., Bogdanović, S., Vuković, N., Šegota, V. (ur.) (2025). Flora Croatica Database. Botanički zavod, Prirodoslovnomatemički fakultet, Sveučilište u Zagrebu <https://hirc.botanic.hr/fcd/> (pristupljeno 02. 09. 2025.)

Ninčević Runjić, T., Jug-Dujaković, M., Runjić, M., Łuczaj, Ł. (2024). Wild edible plants used in Dalmatian Zagora (Croatia). *Plants*, 13(8), 1079. DOI:10.3390/plants13081079

Petranović, N. (1984). Mogućnosti razvoja privrede općine Senj u jednom dugoročnijem razdoblju. *Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, 10(1), 247-256.

Poslovni turizam. (n.d.). *Senj – položaj i klima*. <https://www.poslovniturizam.com/destinacije/senj/32/polozej-i-klima/> (pristupljeno 30.09.2025).

Rukavina, A. (1993). Osvrt na razvoj stočarstva i veterinarstva u Lici i Podgorju. *Senjski zbornik-prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, 20(1), 219-224.

Turner, N., Łuczaj, Ł., Migliorini, P., Pieroni, A., Dreon, A. L., Sacchett, L. E., Paoletti, M. (2011): Edible and Tended Wild Plants, Traditional Ecological Knowledge and Agroecology. *Plant Sciences*, 30(1-2), 198 – 225. DOI: 10.1080/07352689.2011.554492.

Šimunović, A. M. (2025). Tradicionalna primjena biljaka na području ruralne okolice Senja. Završni rad (Bs), Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet.

Varga, F., Šolić, I., Jug-Dujaković, M., Łuczaj, Ł., Grdiša, M. (2019). The first contribution to the ethnobotany of inland Dalmatia: medicinal and wild food plants of the Knin area, Croatia. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* 88(2). DOI: 10.5586/asbp.3622

Vitasović-Kosić, I. (2018). Tradicionalna upotreba samoniklog jestivog bilja na području općine Kršan (Istra, Hrvatska). *Glasilo future* 1(1-2), 1 – 14.

Vitasović-Kosić, I. (2021). Tradicionalno korištenje biljaka Krasa i Istre. U: Kaštelir: Prazgodovinska gradišća in etnobotanika za trajnostni turizam. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, str. 181-219 . doi: 10.18690/978-961-286-492-7

Vitasović-Kosić, I., Bakan, B., Fištravec, G., Kaligarić M. (2021). *Korisne biljke od Krasa do Kvarnera: priručnik za prepoznavanje samoniklih biljaka s naglaskom na njihovu korisnost*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.

Vitasović-Kosić, I., Berec, D., Łuczaj, Ł., Motti, R., Juračak, J. (2024). Ethnobotany around the Virovitica Area in NW Slavonia (Continental Croatia)—Record of Rare Edible Use of Fungus *Sarccoscypha coccinea*. *Plants*, 13(15), 2153. DOI: 10.3390/plants13152153.

Vitasović-Kosić, I., Blagec, J. (2025). Tradicionalna upotreba samoniklih biljaka u hranidbi životinja kao alternativan izvor hranjivih tvari — primjer Hrvatskoga Zagorja. *Krmiva: Časopis o hranidbi životinja, proizvodnji i tehnologiji krme* 67(1), 11 – 24.

Vitasović-Kosić, I., Hodak, A., Łuczaj, Ł., Marić, M., Juračak, J. (2022). Traditional Ethnobotanical Knowledge of the Central Lika Region (Continental Croatia)—First Record of Edible Use of Fungus *Taphrina Pruni*. *Plants*, 11(22), 3133. DOI: 10.3390/plants11223133.

Vitasović-Kosić, I., Juračak, J., Łuczaj, Ł.(2017). Using Ellenberg-Pignatti values to estimate habitat preferences of wild food and medicinal plants: an example from northeastern Istria (Croatia). *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine* 13(1), 31. DOI: 10.1186/s13002-017-0159-6.

Žuna Pfeiffer, T., Krstin, L., Špoljarić Maronić, D., Hmura, M., Eržić, I., Bek, N., Stević, F. (2020). An ethnobotanical survey of useful wild plants in the north-eastern part of Croatia (Pannonian region). *Plant*

Biosystems-An International Journal Dealing with all Aspects of Plant Biology, 154(4), 463-473. DOI:
10.3390/plants13111566.

World Flora Online (WFO), <https://wfo.plantlist.org/> (pristupljeno 30.09.2025)

Primljeno: 1. studenoga 2025. godine

Received: November 1, 2025

Prihvaćeno: 29. prosinca 2025. godine

Accepted: December 29, 2025